

**CANON REGIONAL, CANON TRANȘNAȚIONAL:
ARHEOLOGII LINGVISTICE ȘI LITERARE
ÎN CONTEMPORANEITATE**

<https://doi.org/10.52505/filomod.2023.17.02>

CZU:821.135.1-1.09

**JUDITH MÉSZÁROS: POEMUL CRISTAL
ȘI POEMUL ESENȚIAL. O IPOSTAZĂ ETICĂ**

Grațiela BENGĂ-ȚUȚUIANU

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9009-6226>

Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”, Academia Română, Filiala Timișoara

Rezumat. Articolul se oprește asupra creației lui Judith Mészáros, poetă puternică și discretă, pentru care coexistența contrariilor determină o lume a aparițiilor intermediare. Imaginarul poetic își forjează originalitatea prin viziuni proliferate de o hibridare subînțeleasă și propagate printr-o funcție poetică a cărei natură este, ea însăși, hibridă. Voi arăta că logica intrinsecă a legăturii dintre cauză și efect e dublată, în poeme, de o logică personală, excedată de mixajul dintre traumă (istorică) și energie (erotică), voi urmări testarea limbajului (inclusiv prin volute comparative cu Sylvia Plath și Anne Sexton) și voi sugera că reclusiunea e similară, în cazul lui Judith Mészáros, cu o etică a sacrificiului de sine, ca preambul al extragerii din mecanismul creației.

Cuvinte-cheie: convergență, hibridare, limbaj, traumă, inadaptare.

**Judith Mészáros: the Crystal Poem and the Pivotal Poem.
An Ethical Depiction**

Abstract. The aim of the paper is to uncover the freshness and universality of Judith Mészáros' poetry (one of the most unobtrusive Romanian contemporary poetesses). The analysis starts from the connection between physical and cosmic body (followed by intermediate occurrences), but attention will also be paid to the manner in which language tests its unconventional range – including through comparing Mészáros' poems with Sylvia Plath's or Anne Sexton's creation. At the same time, I also intend to focus on the duplication of common logic, which is complemented by personal

reasoning, entrenched in (historic) trauma and (erotic) energy. As my considerations try to reveal, Judith Mészáros embodies the self-sacrifice ethic. She is the writer of pivotal poems, that outweigh their meaning.

Keywords: convergence, hybridization, language, trauma, inadequacy.

Judith Mészáros (scriitoare demnă de apreciere, ale cărei poeme încep, în sfârșit, să fie rediscutate și antologate¹) convertește, catoptric, erotismul în/ din geneza poemului. Mai mult decât atât, proiectează corporalizarea imaginalului în fluid vital, printr-o kenoză care se regăsește în vecinătate cu iradierea luminoasă, dar opacă a cuvântului: „Eu mă hrăneam cu aceste poeme cristale/ defilam în marș marțial// în mine se izbeau/ îngerii înalți/ incandescenți/ răsfrați/ în fiecă strop al sângelui meu/ învățați/ să respirați cu mine/ cuvântul meu/ unic și larg [...] și alb era totul/ precum/ noaptea/ orbilor.” (din *Introducere la trebile îngeresti*).

Dacă teologia susține că între corpul fizic și corpul cosmic se instituie o inter-lume care nu poate fi localizată în termenii spațialității, orizontul limbajului poetic imaginat de Judith Mészáros o reduce până la cvasicompleta dispariție. Inter-lumii i se substituie o joncțiune. Cele două regnuri nu mai sunt despărțite de o zonă de interval, ci se află laolaltă. Nu se regăsesc ca dublare a vizibilului și invizibilului, ci ca osmoză. Suprapuse și intersectate într-o (dez)ordine transfiguratoare, corpul (fizic și cosmic, în același timp) confirmă o potențare textuală a realului, deși rămâne, paradoxal, înșurubat în finitudine („și moartea pânđește galeșă, pufoasă”). Coexistența contrariilor – în care misticismul și demonismul, delicatețea și visceralitatea, refuzul și acceptarea se armonizează (Cf. Gavrilovici, 2019, p. 224) – determină o lume a aparițiilor intermediare, în care dihotomia corporal-necorporal și funcționarea în doi timpi nu sunt operante.

O astfel de lume populată de apariții intermediare e înfățișată în ambele cărți publicate de Judith Mészáros în primul deceniu postcomunist, chiar dacă ultima are un accent experimental mai pronunțat. Să ne amintim că *Îngeriada* (1993) și *We all live in a yellow submarine* (1994) apar într-o epocă dominată de o fractură majoră în raport cu optzecismul postmodernist. Cu atenția întoarsă spre experiment, alambicul poetic distilează substanțe extrase din resurse tematice, reprezentări și mijloace tehnice dintre cele mai diverse. E perioada în care debutează (cu poeme vizionare) Ruxandra Cesereanu, (cu poeme ale megafeminității²) Rodica

¹ Poemele ei au fost citite într-o ediție a Clubului de lectură Institutul Blecher, iar revista *Poesis International* i-a dedicat în 2015 un *Portret*. O antologie a apărut în 2022: Judith Mészáros, *Îngeriada*, ediție îngrijită de Claudiu Komartin, prefață de Rira Chirian, postfață de Anastasia Gavrilovici. Chișinău: Editura Cartier.

² Despre mitul megafeminității scrie Octavian Soviany, subliniind că Rodica Draghinescu și Saviana Stănescu îl preiau de la Angela Marinescu, dar îl tratează cu mijloacele parodicului

Draghinescu și Saviana Stănescu – pe o scenă literară dominată, în bună măsură, de fluxul echinoxist și pe care apar, *en fanfare*, Ioan Es. Pop și Ion Mureșan.

În perimetrul clujean, unde își face studiile, Judith Mészáros atrage atenția prin poeme explozive, care radiografiază limita dintre viață-moarte (temă recurentă în lirica Martei Petreu). Spre deosebire de congeneri, evită ruptura ostentativă în raport cu tradițiile poetice. Atitudinea ei rezervată, care o ține departe de cercurile literare, se prelungește în reținerea în fața clamării unei discontinuități poetice pregnante. Din onirism extrage corpul întunecat al visului (Cf. Gavrilovici, 2019, p. 227), iar din textualism³ preia procedura figurării unui „corp de cuvinte”, convertind-o într-o funcție ce se integrează viziunilor originale, apocaliptice: „cuvintele creșteau spongioase/ la umede încheieturi/ înmugurind periculoase labirinturi/ ale delirului/ Îngerii orbi se izbeau de pereții cleioși ai tăcerii/ în care își lăsau înmuiată/ câte o pană incandescentă/ pe care noi, apoi, nerăbdători/ o smulgeam cu dinții sticloși/ ne scărpinam cu ea în urechi/ răscolind curțile prăfoase ale memorie/ stârnind vârtejuri de amintiri/ în eprubetele strâmte secate/ ale simțirii” („ah, bear in mind this garden was enchanted”). Cu o viteză transformată în voracitate (Cf. Soviany, 2016), cuvintele fac lumea să meargă înainte, dar, mai ales, o fac să se piardă.

S-ar putea crede că o amorțeaală a simțului proximității ar fi corelativul funest al viziunii apocaliptice: „vârtejuri-vârtejuri, mormane-mormane/ de-oseminte uituce, cruci vii care ard/ arar-arar ne strângem/ mai înviem puțin/ ne cheamă luna/ bufnițe ne pasc/ și uneori ce luminoasă, cerească ninsoare/ îmi traversează arterele albite/ de-o prea intensă minunare!“ („precum o epavă pe marea istoriei”). În realitate, atracția spre abisal nu este generată de ratarea întâlnirii cu imediatul. Apare drept consecință a unei hipersensibilități care intuiește toxicitatea istoriei și surprinde, în imagini revelatoare, formele mascate ale răului. În loc să aibă un efect paralizant sau să provoace o distanțare capabilă să filtreze impuritățile, răul provoacă reacții și amplifică o anxietate ontologică. Iar logica intrinsecă a legăturii dintre cauză și efect e dublată de o logică personală, excedată de mixajul dintre traumă (istorică) și energie (erotică), dintre viziunea catastrofei și vitalitate.

Aderența lui Judith Mészáros la sentimente contradictorii, care coexistă dincolo de mecanica unor categorisiri dihotomice, o apropie de sensibilitatea maladivă, bipolară reflectată discursiv de Sylvia Plath și Anne Sexton. Reprezentările cu care operează presupun convergență, amestec și integrare, înrădăcinate în imaginar și expuse la nivel de limbaj. În paralel, verifică stratificarea și diferențierea în raport cu rutinele procedurale și cu practica lingvistică. Imaginarul poetic atât de individualizat al Sylviei Plath, al lui Anne Sexton sau al lui Judith Mészáros își forjează originalitatea și complexitatea prin viziuni care nu pot fi creionate în termenii dualităților, dar care sunt proliferate de o hibridare subînțeleasă, de

---

bufon. (Cf. Soviany, 2011, p. 10).

³ O analiză atentă a „sechelelor textualismului” în poezia lui Judith Mészáros găsim în Soviany, 2011, p. 73-77.

diferențiere internă (într-un mediu preconceptuat ca omogen) și propagate printr-o funcție poetică a cărei natură este, ea însăși, hibridă (Cf. Grishakova, 2013).

Câmp ce (re)structurează întreaga existență a poetei, limbajul testează ieșirea din convenții și pătrunde în miezul unor configurații bizare, ivite la confluența dintre imagerie torențială și intervenție cerebrală. La fel ca în *Aquatic Nocturne* al Sylviei Plath, fluxul vizual din *Îngeriada* e completat de sensibilitate auditivă și concurat (spre deosebire de diluviul suprarealist) de rețele cognitive care luptă să controleze, discursiv, un canal al emoțiilor prea puternic pentru a accepta, intern, echilibrul în raport cu sistemul rațional. Prin urmare, poemele îmbină revărsarea incontinență a trăirilor și continua retractilitate, obsesii și traume personale, întrețesute în viziunile unei catastrofe generale.

Produs al unei anatomii neurale care indică mai multe minți într-una singură (fiecare spunându-și povestea împletită cu a celeilalte), poezia integrează mici fragmente din cotidianul dereglat într-o extensivă revelație cvasi-mistică. O găsim la Anne Sexton într-un poem postum⁴, o aflăm și la Judith Mészáros. De exemplu, când albul și metafora soarelui fără folos revin pentru a potența semnificații grav-esențiale: „scările se prăbușesc din casa străină/ și pietrele albe, crengile albe/ îmi descojesc inima/ strigoii albi – visele – mă urmăresc pe străzi/ șarpele drumului, bolnav, se îneacă-n băltoace/ [...] dar fruntea mi-o izbesc din nou de glasuri sparte/ topoare rotitoare, îmbătrâniri deșarte/ se zbat cuvinte-n mine – baloane de săpun și nu e timp și nu e timp/ [...] un soare zadarnic se ridică din ape/ cauciucul scrâșnește, râs ostenit// mergem mai departe, mergem mai departe/ și n-avem, n-avem, n-avem timp” (*precum o epavă pe marea istoriei*). Esențializat în metaforă (la care Sylvia Plath adaugă uneori câte o comparație conclusivă⁵), limbajul poetic nu mai e privilegiat, profetic, ci expresia însingurării în semnificații subiective. A unei deficiențe cauzate de absența unei omogenități creatoare de sens ontologic și de consens intern, biologic și epistemologic.

S-a spus, nu o dată, că impulsurile creative nu pot fi integral despărțite de contextele sociale și politice. Chiar dacă produsele artistice nu le substanțializează tematic, irizări sociale sau politice se disting în curenții care străbat un imaginar configurat pe aliajul dintre real și halucinant. Pe aceste pârgii ale surescității, cel de-al doilea ciclu de poeme din *Îngeriada* pune laolaltă o lume marginală, grotescă (însuflețită de cuțitari și „pești urdoși cu râs pieziș”) și o suită de interogații care vizează dilema întrupării. Simultanitatea paradoxală a periferiei supuse dizolvării și a unui centru antropomorf coagulant, pe un fundal demitizat, e una dintre fațetele temei-cheie din lirica lui Judith Mészáros. În acest caz, dincolo de sensul cuvintelor, de valența parabolică a imaginilor și de pregnanța trăirilor, se ascunde așteptarea

---

⁴ "Your flowers moan at their mirrors,/ and cry for a sun that doesn't wear a mask.// Your clouds wear white, trying to become nuns/ and say novenas to the sky." (*As It Was Written* in Sexton, 1999, p. 611)

⁵ "... down where sound/ comes blunt and wan/ like the bronze tone/ of a sunken gong." (*Aquatic Nocturne* in Plath, 1981, p. 305-306).

unei convocări lămuritoare – gestuale sau verbale. Sau depistarea unui traseu anagogic, a cărei direcție nu e prestabilită, dar care ar putea genera redefinirea unei existențe turbionare: „acest mac uriaș tremurând între iarbă și cer/ e oare umbra lui?// [...] tânăr mort înviat,/ ochiul tău este soarele? părul/ este iarba proaspăt vopsită?/ inima ta, acest ou de amiază/ care șade pe-acoperișe de tablă/ se rotește lent și visează// [...] toporul din tindă e piciorul tău drept/ și cel stâng e clopotnița albă// pe cine latră cocoșii, prin cine treci ca prin sticlă/ (mâna stângă spre dreapta-arcuită?)/ [...] sângele tău este vinul, trupul tău este pâinea/ foamea e sticlirea dinților tăi de mătasă/ numele tău nu-l rostește nici vântul ci spune-mi/ încotro te îndrepti pe cărare?” (*Ritualul primăverii*).

Conexiunea dintre subiect poetic și istorie (socială) e continuată în ultimul ciclu de poeme, *Noaptea bună, Nino*, dedicat „prietenilor mei asasinați în decembrie, ai căror ucigași încă n-au fost pedepsiți”. Agresiunea istoriei e transpusă în imagini ale întrupării, dar, de această dată, dimensiunea antropomorfică a fost înlocuită de forme animaliere a căror monstrozitate lacomă dezintegrează corpul uman. În acest ciclu de poeme, corpul („carnea mea fragedă, atât de reală”) semnaleză o codificare culturală și estetică din care sursa căutării adevărului și resursa memoriei (individuale și colective) nu sunt izgonite: „acest efort încordat, mai dureros ca orice/ amintirea-cuvânt/ auriul ei brun, solzii plânsului ei/ până și strânsora fierului în dreptul gleznei/ [...] o, numai memoria ha, memoria/ lamă perversă țâșnită prea aproape de tâmple/ noi de-aici plecăm pe rând/ nu se știe unde, nu se știe când”. Rămas cale predilectă de exprimare a angoaselor și absurdului, scrisul absoarbe mărcile inadapării, ale existenței în suspensie, captivă în bascularea ei inenarabilă între vitalitate și viziune apocaliptică. Ceea ce Judith Mészáros încapsulează în text (chiar în strania formulare *Îngeriada*⁶) sunt fisurile adânci din substraturile țesutului social, care pun la îndoială procesele de validare și ridică anxietatea mai presus de nivelurile suportabilului. Oscilând între instinct vindicativ și însingurare, subiectul poetic pare să realizeze că o formă de alienare o înlocuiește pe alta.

Nimic mai sugestiv, poate, ca unul dintre poemetele din *We all live in a yellow submarine*, unde alienarea sfârșește în suprimare, prin dispariția subiectului în spațiul scriptural. Citindu-l în cheie textualistă, Octavian Soviany pleacă de la principiile segmentării și reasamblării, pentru a observa cum personajul liric se metamorfozează în personaj textual, iar „corpul uman dobândește particularitățile unui instrument de textualizat, servind de suport scriiturii, și aceasta în strânsă legătură cu schema aplatizării, a tencuirii, esențiale într-un univers care a dobândit aspectul unei mașini de scris uriașe” (Soviany, 2016).

Aș adăuga că, prin imaginea mașinii de scris, suprapusă unei mașini de tortură (pe urmele imaginarului kafkian), e chestionată existența unui sentiment de vinovăție ascuns în alcătuirea complexă a vieții, dar, mai presus de orice, sunt interogate

---

⁶ Despre titlul volumului s-a remarcat că „pare să evoce, printr-o alianță sonoră și ideatică, mineriada, realizând o punere în abis pentru motivele fundamentale și cauzalitățile istorice și literare din acest ciclu de texte.” (Gavrilovici, 2019, p. 225).

disjuncția constitutivă în cadrul sistemelor și corpurilor, fracturarea ontologică, breșele semantice (în relația dintre structurile vizuale și alcătuirile verbale), respectiv medierea între ele: „trebuie să stăm nemișcați, cu trupurile încordate între aceste palete metalice, apăsând cu cele 10 degete cele 10 butoane/ ca să păstrăm TRAIECTORIA// un piston de oțel se apropie-ncet de ochiul meu drept, dar o știu/ se va opri când îmi va atinge pleoapa// alte 7 pistoane se ridică cu aceeași lentoare// aceste palete metalice stau fix, încordate între trupurile noastre identice, însemnate cu cretă albastră/ Un braț se coboară/ ca să păstreze TRAIECTORIA”.

Sinestezic, la fel ca *Night Shift* al Sylviei Plath, cu o imagerie mecanică în care emoția reușește să se insinueze (spre deosebire de distanțarea afectivă din versurile poetei născute la Boston), poemul proiectează, pe lângă etapele cognitive (implicite la Plath, explicite la Mészáros), gesturi, semne și direcții ale unei solidarități intime și imediate, într-o zonă a secundarului care camuflează esențialul și devine, el însuși, obiect al contemplației. Esențial ajunge să fie poemul – care prevalează în fața semnificației. Din acest unghi, între poemele Sylviei Plath (cu iluzia necesității din *Edge*) și versurile din *We all live in a yellow submarine* se întinde țesătura comună a eticii sacrificiului de sine⁷, ca un preambul al extragerii din mecanismul creației – prin sinucidere la poeta americană, prin reclusiune la poeta originară din Salonta.

Așa cum o sugerează lirica lui Judith Mészáros, miza oricărui proces (creativ sau existențial) e mijlocirea între poli contradictorii. Între sisteme raționale și emoționale. Împăcarea lor, nu doar apariția concomitentă. Poezia din *Îngeriada* și din *We all live in a yellow submarine* e rezultatul acestei medieri. Al întâlnirii insolite dintre opoziții, atât în măduva imaginarului, cât și în striatiile limbajului. Iar existența este consecința luptei dintre părți, din care întregului îi este greu să iasă victorios.

Referințe bibliografice:

GAVRILOVICI, Anastasia. Reclusiunea lui Judith Mészáros. În: *Poesis International*. 2019, nr. 2, p. 224.

GRISHAKOVA, Marina. Complexity, Hybridity, and Comparative Literature. În: *CLCWeb: Comparative Literature and Culture* [online]. 2013. Disponibil: <https://doi.org/10.7771/1481-4374.2379> [citat 18.03.2023].

MÉSZÁROS, Judith. *Îngeriada*. București: Editura Eminescu, 1993.

MÉSZÁROS, Judith. *We all live in a yellow submarine*. București: Editura Euphorion, 1994.

MÉSZÁROS, Judith. *Îngeriada*. Ediție îngrijită de Claudiu Komartin, Prefață de Rita Chirian, Postfață de Anastasia Gavrilovici, Chișinău: Editura Cartier, 2022.

---

⁷ Notez că Shane Weller discută pe spații largi despre ipostazele eticii în scrierile poetei americane (Weller, 2006, 20, p. 46-69).

PLATH, Sylvia. *The Collected Poems*. Edited by Ted Hughes. New York: Harper & Row Publishers, 1981.

SEXTON, Anne. *The Complete Poems*. With a Foreword by Maxine Kumin, Boston: Houghton Mifflin Company, 1999.

SOVIANY, Octavian. *Cinci decenii de experimentalism. Compendiu de poezie românească actuală*. Vol. al II-lea. *Lirica epocii postcomuniste*. București: Editura Casa de Pariuri Literare, 2011.

SOVIANY, Octavian. Îngerii papirosferei. În: *Observator cultural*. 2016, nr. 846. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/articol/ingerii-papirosferei/> [citat 10.09.2023].

SOVIANY, Octavian. Din nou despre Judith Mészáros. În: *Observator cultural*. 2016, nr. 848. Disponibil: <https://www.observatorcultural.ro/articol/din-nou-despre-judith-meszaros/> [citat 10.09.2023].

WELLER, Shane. The death of Poetry: Sylvia Plath and the Ethics of Modern Elegy. În: *Textual Practice*, 2006, 20, p. 46-69.